

STATYSTYKA W WARSZAWIE

Jan Berger, wiceprzewodniczący Komisji Historycznej TPW, prelegent spotkania

WARSZAWA w STATYSTYCE

- taki zapowiedzieliśmy temat spotkania Komisji Historycznej w dniu 18 maja 2012 roku. W praktyce został zmodyfikowany: prelekcja i dyskusja dotyczyła głównie historii statystyki w Polsce, a przede wszystkim w Warszawie, choć początek historii Polskiego Towarzystwa Statystycznego związany jest z Krakowem.

Prelegentem był nasz Kolega **JAN BERGER**, wiceprzewodniczący Komisji Historycznej, zasłużony pracownik Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), autor

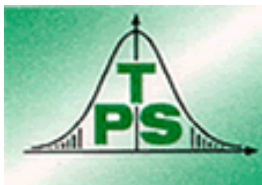
wielu artykułów varsavianistycznych i scenariuszy wystaw, głównie na tematy związane ze statystyką.

Ostatnio był autorem wystawy planszowej przygotowanej na stulecie Polskiego Towarzystwa Statystycznego, prezentowanej podczas Kongresu Statystyki Polskiej w Poznaniu (w kwietniu b.r.). Mieliśmy okazję, by zapoznać się z dwudziestoma kolorowymi planszami z tej właśnie wystawy i poznać w skrócie historię statystyki polskiej i historię Polskiego Towarzystwa Statystycznego.

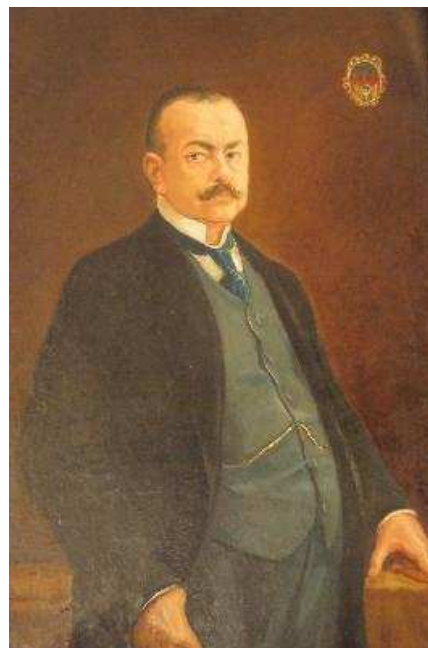
Plakat reklamujący Kongres Statystyki Polskiej

Polskie Towarzystwo Statystyczne (PTS) utworzone zostało w 1912 r. w Krakowie, głównie po to, by wydać publikację statystyczno-historyczną obejmującą swym zasięgiem terytorialnym wszystkie trzy zabory. Opracowania jej podjęli się profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego Adam Krzyżanowski i Kazimierz Władysław Kumaniecki. Wydawnictwo pt. *Statystyka Polski* opublikowali w Krakowie w 1915 r.

Logo Polskiego Towarzystwa Statystycznego

Był to pierwszy polski podręcznik statystyki historycznej, podstawowe źródło wiadomości statystycznych, obejmujących ziemie dawnej Rzeczypospolitej. Po wydaniu, w warunkach wojennych tego ważnego dzieła - PTS w Krakowie zaprzestało działalności.

Pierwszy prezes PTS - Juliusz Leo, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i prezydent Krakowa. Źródło: http://nakrolowejadwigi.blox.pl/tagi_b/34660/Juliusz-Leo.html

Natomiast w **Warszawie** grono ekonomistów i statystyków polskich w 1917 r. utworzyło **Towarzystwo Ekonomistów i Statystyków Polskich**, do którego należeli między innymi profesorowie Ludwik Krzywicki, Stefan Dziewulski, Antoni Kostanecki, Edward Lipiński, a także ówczesny prezes Głównego Urzędu Statystycznego Józef Buzek. Członkiem tego stowarzyszenia był też profesor Zygmunt Limanowski, który kierował w nim Sekcją Statystyki i w 1925 r. założył „Kronikę Warszawy” z dodatkiem o statystyce Warszawy. Organem Towarzystwa był kwartalnik „Ekonomista” publikujący wiele publikacji naukowych w zakresie nauk społecznych, historycznych i innych.

W 1937 r. z Towarzystwa Ekonomistów i Statystyków Polskich wyłączyła się w Warszawie grupa statystyków i utworzyła odrębne Polskie Towarzystwo

Statystyczne. Organem PTS były publikacje: „Przegląd Statystyczny” (1938 – 1947) i „Statystyka w przedsiębiorstwie”. Prezesem Stowarzyszenia był w latach 1937 – 1939 profesor Edward Szturm de Sztrem będący jednocześnie prezesem Głównego Urzędu Statystycznego. Do PTS w 1939 r. należało ok. 290 osób, wśród nich było tylko 16 kobiet tj. ok. 5%. Najwięcej, bo ok. 60% członków PTS mieszkało w Warszawie. Wśród nich wymienić można między innymi Jana Piekałkiewicza, Edwarda Lipińskiego, Edwarda Strzeleckiego i Kazimierza Romaniuka.

W okresie drugiej wojny światowej ok. 50 członków Towarzystwa poległo, było zamordowanych, zaginęło lub zmarło. W 1947 r. profesor Stefan Szulc prezes Głównego Urzędu Statystycznego starał się mimo trudności wznowić działalność PTS.

W 1955 r. Towarzystwo zostało rozwiązane. Dopiero w 1981 r. reaktywowano w Warszawie działalność PTS tworząc jednocześnie struktury regionalne Towarzystwa w ok. 15 większych miastach. Prezesem PTS został wówczas profesor Mikołaj Latuch (1981 – 1985). Kolejnymi prezesami byli: Jan Kordos, Czesław Romański i Kazimierz Kruszk. PTS prowadzi szeroką działalność (głównie w Warszawie) naukową, popularno-naukową, szkoleniową i wydawniczą. Współpracuje m.in. z Towarzystwem Miłośników Historii w ramach Sekcji Historii Gospodarczo Społecznej. Kieruje tą sekcją dr Ewa Bulska – współpracująca także z Komisją Historyczną TPW.

Temat Warszawy w statystyce (w ujęciu historycznym, a także współcześnie w porównaniu z innymi stolicami Europy – został zarysowany wstępnie; postanowiliśmy poświęcić mu w przyszłości osobne spotkanie.

Komisja Historyczna podczas pracy. Od lewej: Jan Berger, gość Beata Adamczyk, Alicja Lutostańska i Henryk Zieliński

Przewodnicząca Komisji – informując, że jest to już nasze ostatnie spotkanie przed wakacjami – na zakończenie przedstawiła plany spotkań na po wakacjach. Planujemy m.in.: spotkanie z szefem Wydawnictwa Veda Sławomirem Rybałtowskim (książki varsavianistyczne, m.in. wielotomowe „Korzenie Miasta”) oraz spotkanie z red. nacz. „Stolicy” Ewą Kielak-Ciemniewską. Zwróciła też uwagę, że 21 czerwca przypadnie rocznica stulecia urodzin Kazimierza Leskiego (Bradla); z pewnością będzie on przypomniany publicznie, a my w Komisji Historycznej poświęciliśmy mu spotkanie dwa lata temu (w dziesiątą rocznicę śmierci).

Ponieważ zbliża się jubileusz 50 rocznicy powstania TPW (w marcu 2013) przewodnicząca Komisji przygotowuje wnioski o odznaczenia dla najbardziej zasłużonych członków Komisji.

Proponuje by podjąć starania o odznaczenia państwowe dla Tadeusza Burchackiego (Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski) i dla Jana Bergera (Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski), o Srebrny Medal Zasłużony Kulturze Gloria Artis - dla Alicji Lutostańskiej i Brązowy Medal Zasłużony Kulturze Gloria Artis dla Haliny Niemiec oraz o Medal Zasłużony dla Warszawy dla Tadeusza W. Świątko.

Ponadto przedstawi propozycję nadania Honorowego Członkostwa TPW z okazji Jubileuszu (lub odznaki Jubileuszowej 50-lecia): Marii Leskiej, Bożenie Niemierowskiej-Szczepańczyk, Janinie Dominowskiej i Henrykowi Zielińskiemu.

*(tekst: JB i BPS,
opracowanie: Halina Niemiec)*